

EĞİTİMDE ÖZELLEŞTİRME

Aydınlık Dergisi, 21 Ağustos 2005

Yıldırım Koç

İşçi sınıfının gündeminde özelleştirmeye karşı mücadele ilk sırayı alıyor. Ancak özelleştirme fabrika satışlarıyla sınırlı değil. Eğitimdeki özelleştirme de, en az fabrikaların satılması kadar tehlikeli sonuçlar doğurmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı'dan devraldığı eğitim yapısı çok ilkel. Osmanlı'nın yıkılmış devletinin malzemesiyle yeni bir devlet yaratmaya çalışanlar, eğitime büyük önem verdi. Eğitime verilen önemin birinci nedeni, devralınan ümmetin çağdaş bir ulusa dönüştürülmesi, cemaatlerin-tarikatların-mezheplerin egemenliğinin parçalanması, etnik ve dinsel kimliğin ulus bütünlüğü içinde eritilmesi ve aydınlanmanın gerçekleştirilmesiydi. Bilimin yolgöstericiliği için devletin denetiminde çağdaş bir eğitim sisteminin oluşturulması zorunluydu. Eğitime verilen önemin ikinci nedeni, siyasal bağımsızlığı tamamlayacak ve pekiştirecek ekonomik bağımsızlık için gerekli olan becerili insangücünün yetiştirilmesiydi. Çağdaş bir eğitimle ülkede üretim ve üretkenlik artacak, refah düzeyi yükselecek ve farklı etnik kökenlerden ve inançlardan insanların ortak ekonomik çıkarlarla da desteklenmiş uluslaşma süreci hızlandırılacaktı. Üçüncü neden ise yeni devletin idarecilerinin eğitilmesiydi.

Ulusun oluşturulmasında eğitimin bir araç olarak kullanılmasının önünde iki engel vardı.

Birinci engel, Osmanlı'dan devralınan eğitim-öğretim kurumlarının farklı birimler tarafından farklı anlayışlarla yönetilmesiydi. Bu konuda bir birlik sağlandı. İkinci engel, eğitimin merkezi idare değil, yerel yönetimler tarafından verilmesiydi. Bu konuda da bir birlik sağlandı. Her iki işlem sonrasında, uluslaşma sürecinde büyük katkıları olan bir eğitim-öğretim sistemi kuruldu. Günümüzde eğitim hizmetlerinin özelleştirilmesiyle ve eğitim-öğretimin merkezi idareden alınarak yerel yönetimlere verilmek istenmesiyle, uluslaşma süreci tersine çevrilmek istenmektedir.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ülkede üç tür okul vardı: (1) Medreseler, (2) mektepler, (3) azınlık okulları ve yabancı okullar. 1894 yılında hazırlanan bir rapora göre, ülkedeki Protestan okullarının sayısı 398'di. 1907 yılında misyoner okullarının sayısı 465'e yükselmisti. 1917 yılında yalnız İstanbul'da İngilizlere ait 83 öğretim kurumu bulunuyordu. Rus okullarının sayısı 44'ü bulmuştu. Elazığ'da 83, Erzurum'da 24, Diyarbakır ve Bitlis'te 22'şer, Van'da 9 yabancı okul faaliyet gösteriyordu. 3 Mart 1924 günü kabul edilen 430 sayılı Öğretimin Birleştirilmesi Yasası (Tevhid-i Tedrisat Kanunu) ile tüm eğitim-öğretim kurumları Maarif Bakanlığı'na bağlandı. Şeriye-Evkaf Bakanlığı veya özel vakıflar tarafından yönetilen bütün medreseler ve okulların yönetimi Maarif Bakanlığı'na devredildi.

Öğretim birliğinin sağlanmasının ardından Maarif Vekaleti emrine verilen 479 medrese kapatıldı. 1927 yılında da, Türkiye'de salt Müslümanların yaşamadığı, başka dinlerden insanların da bulunduğu gerekçesiyle, ilkokullarda, ortaokullarda ve liselerde din dersleri kaldırıldı. Azınlık okulları da doğrudan Maarif Vekaletine bağlandı.

Cumhuriyet yönetimi, ulusun oluşturulmasında ve bütünleştirilmesinde, merkezi hükümetin denetimi ve yönlendirmesi altındaki eğitimi etkili bir biçimde kullandı. Ayrıca, sürekli farklı bölgelerde görev yapan çok sayıda eğitim personeli, hem kendi içlerinde, hem de halkla ilişkilerinde, etnik köken ve inanç farklılıklarının aşılmasında önemli bir görev yerine getirdiler.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, eğitimi devletleştirerek, ülkenin ve ulusun bütünlüğünün sağlanması ve korunmasında eğitimi etkili bir biçimde kullandı. Bu süreçte eğitim parasızdı; ayrıca 8.6.1926 gün ve 915 sayılı Lise ve Orta Mekteplere Alınacak Leyli Meccani Talebe Hakkında Kanun sonrasında yoksul öğrencilerin parasız yatılı (leyli meccani) olarak okullara kabul edilme uygulaması yaygınlaştırıldı. Cumhuriyet döneminin devletçi eğitim alanındaki en önemli girişimlerinden biri, 1940-1945 yılları arasında 18 köy enstitüsünde 20 bin öğrencinin eğitilmesidir. Her türlü gideri devletçe karşılanan bu öğrenciler, mezuniyet sonrasında öğretmen olarak köyün ve köylünün aydınlanma sürecine ve böylece uluslaşma sürecine önemli katkılarda bulundular.

Ülkemizde aydınlanma ve uluslaşma sürecinde devletçilik temelinde ve büyük özveriyle gerçekleştirilen eğitim-öğretim çalışmalarının büyük rolü oldu. Eğitimin özelleştirilmesi, paralı hale gelmesi ve yerelleşmesi ise, aydınlanma ve ulusun bütünlüğü açısından çok büyük sakıncalar taşımaktadır.

Cumhuriyet karşıtı güçler, özel eğitim kurumları aracılığıyla etkilerini yaymaya başladı. Gerek lise ve üniversite öncesi hazırlık kurslarında, gerek her düzeyde eğitim-öğretimde vakıflar veya şirketler tarafından kurulan okullar, cemaat-tarikat-mezhep etkileşiminin aracı haline getirildi.Devlet tarafından parasız olarak sağlanması gereken eğitim olanaklarının giderek paralı hale gelmesi ve eğitilmiş insan gücünün artmasıyla eğitimin getirisinin düşmesi, devlete duyulan güveni azalttı. 2003 yılı başlarında kamuoyuna açıklanan Kamu Yönetimi Temel Kanunu tasarı taslağında Milli Eğitim Bakanlığı'nın taşra teşkilatının kaldırılması ve okulların yerel yönetimlere devredilmesi öngörülmüştü. Gösterilen tepkiler sonrasında bu hüküm değiştirildi; ancak gündemden kalkmadı.

Eğitimin özelleştirilmesi ve yerelleştirilmesi, günümüzde sayıları 600 bini aşan eğitimcilerin, merkezi devletin bir politikası olarak farklı bölgelerde hizmet sunma uygulamasını temelden değiştirecektir. Özelleşmiş ve yerelleşmiş eğitimde, Diyarbakırlı öğretmen Diyarbakır'da, Sinoplu öğretmen Sinop'ta, Vanlı öğretmen Van'da iş bulabilecek ve çalışabilecektir. Bu ise, hem işçi sınıfının önemli bir kesimini oluşturan eğitim çalışanları arasında sınıf bilincinin gelişmesine, hem de eğitim çalışanlarıyla halkın bütünleşmesine büyük zararlar verecektir.

Diğer taraftan, eğitimi götürenin ve böylece insanlara daha iyi şartlarda geçim olanağı sağlayanın devlet olması durumunda, halkla devletin bütünleşmesi güçlenmektedir. Devletin eğitim götürmemesi veya götürdüğü eğitimin paralı ve etkisiz olması durumunda bu ilişki zayıflamaktadır. Ayrıca, ortaya çıkan boşluğu cemaat-tarikat-mezhep ilişkilerinin veya ortak etnik köken ilişkilerinin doldurması durumunda, insanların yaşamında bu etmenlerin rolü daha da artacaktır.

Bu nedenlerle, eğitimin özelleştirilmesi ve yerelleştirilmesi basit bir konu değildir; Türkiye'nin, halkımızın ve işçi sınıfının geleceği açısından stratejik önemde bir tehdittir.